

Як на мене, помилковість такого кроку, який призвів до суттєвого та нічим не виправданого звуження сфери потенційного застосування ч. 4 ст. 361 КК, є більш ніж очевидною. Тому вважаю, що законодавець якомога швидше повинен:

– або ж (**перший варіант**) «просто» викласти примітку ст. 361 КК в її попередній, існуючій до набрання чинності Законом від 24 березня 2022 р., редакції;

– або ж (**другий варіант**), якщо визнає за доцільне, диференціювати відповідальність за несанкціоноване втручання, що призвело не лише до значної шкоди (наприклад, та ж таки ч. 4 ст. 361 КК) – зміст якої може залишитися незмінним, а й до тяжких наслідків (гіпотетично про них мало б йтися в ч. 5 ст. 361 КК), якими б і могли охоплюватися не лише матеріальні, виражені в НМДГ наслідки (звичайно, вони мають бути вищими, аніж параметри значної шкоди), а й інші види збитків.

#### ***Список використаних джерел***

1. Хавронюк М. Втручання в роботу інформаційно-комунікаційних систем: кримінальна відповідальність. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/vtrucha№№ya-v-robotu-i№formatsij№o-komu№ikatsij№yh-system-krymi№al№a-vidpovidal№ist/>.

2. Мовчан Р. О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 281–285.

***Мотлях Олександр Іванович,***

завідувач наукової лабораторії з проблем  
психологічного забезпечення  
та психофізіологічних досліджень  
Національної академії внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, професор

### **ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Розслідування вчинених кримінальних правопорушень було і залишається складним і багатоаспектним процесом, бо передбачає собою застосування компетентними особами вітчизняних правоохоронних органів низки організаційних, технічних, тактичних і процесуальних дій та заходів, які мають між собою бути продуманими, узгодженими й ефективними для своєчасного та якісного забезпечення досудового слідства. Особливого змісту вони набувають в умовах воєнного стану, коли в ході війни України з російським агресором, доводиться й

протистояти зовнішньому ворогові, водночас і долучатися до фіксування та розслідування кримінальних злочинів, завданих воєнними діями злочинців. Чільне місце у розслідуванні кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану відводиться поліграфологічним дослідженням та добутих за їх результатами проведення інформаційних даних, важливих для прийняття процесуально правильних рішень. Натеper застосування поліграфа стало поширеним явищем у діяльності вітчизняних правоохоронних органів, різного роду силових відомств і структур, у тому числі й військових. Системне запровадження цього науково-технічного приладу у багатьох моментах спростило нагальні питання українського воєнного сьогодення. Це і питання, що пов'язані із безпосереднім вчиненням злочинів російськими окупантами та проявленими ними звірствами проти мирного населення України; й викраденням наших співвітчизників і незаконним їх вивезенням на територію Росії; руйнацією великих міст і містечок, сіл та інших населених пунктів, а також об'єктів цивільної інфраструктури України; примушуванням цивільного населення до співпраці із загарбником проти суверенітету нашої незалежної держави; схилянням до колаборантства, як усвідомленої особою співпраці з окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній країні тощо. Все це та багато іншого змушує вітчизняних правоохоронців, силовиків і військовослужбовців до швидкого реагування на прояви протиправної діяльності злочинного елемента в умовах воєнного стану і використання найрізноманітніших новацій науки і техніки на сучасному етапі розвитку нашого українського суспільства. До переліку таких передових технологій належить і поліграф та його практичні результати застосування. Назагал, накопичений достатній вітчизняний досвід запровадження поліграфа при розслідуванні вчинених кримінальних правопорушень, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань, дає підстави стверджувати про ефективність цього приладу та отриманих за його допомоги результатів у кримінальне судочинство. Метою застосування цього науково-технічного приладу у розслідуванні вчинених кримінальних правопорушень є встановлення:

- наявності або відсутності у пам'яті людини вербальної інформації, пов'язаної з подією злочину;
- чинників, які впливали на сприйняття й запам'ятовування конкретної інформації;
- виявлення й аналіз процесів пам'яті людини через застосування індикаторів, які впливають на фізіологічні реакції опитуваного, та відтворення ним криміналістично-значущої інформації.

Одним зі способів отримання таких даних, під час проведення цих досліджень, є застосування наявних подразників (стимулів), що викликають появу психофізіологічних реакцій людського організму. Різні «стимули-індикатори» по-різному впливають на досліджувану особу із застосуванням поліграфа, що дає можливість його спеціалісту виявити та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки щодо обставин розслідуваної події злочину. Також сприяє об'єктивно відобразити суб'єктивну значимість того чи іншого стимулу для індивіда. Підвищення емоційного напруження досліджуваної особи із застосуванням поліграфа щільно пов'язане з підвищенням нейрофізіологічної активності кори і глибинних структур головного мозку, які контролюють його нижні відділи та регулюють цілому фізіологічні функції організму [1, с. 128–129].

Натепер нашими співвітчизниками, дослідниками і практиками вивчення поліграфа, відстоюються позиції щодо поділу поліграфологічних досліджень за двома напрямками: криміналістичним і слідчим. Перший (криміналістичний) створює можливість:

- звузити коло підозрюваних і, можливо, причетних осіб до розслідуваної події злочину;
- визначити ймовірну роль досліджуваної особи щодо планування, підготовки та вчинення конкретного злочину;
- оцінити достовірність інформації, яка повідомляється досліджуваною особою, і на її основі висунути обґрунтовану версію щодо розслідуваної події в цілому чи окремих її обставин;
- здобути оперативно-значущу інформацію, яку в інший спосіб отримати неможливо;
- отримати фактичні дані, матеріальні докази та інші дані для своєчасного проведення оперативно-розшукових дій і слідчих заходів, а також для виявлення, припинення, запобігання й розкриття злочинів.

Другий (слідчий) є значимим під час проведення слідчих (розшукових) дій і допомагає визначити:

- достовірність показань особи щодо обставин конкретного злочину;
- коло осіб, причетних до злочину, або тих, які володіють інформацією щодо конкретного злочину;
- місцезнаходження матеріальних доказів на місцевості та в приміщенні, в тому числі і безпосередньо під час обшуку;
- правдивість показань свідків, достовірність даних, отриманих від очевидців, потерпілих чи заявників.

Означені вище напрями цілком можуть бути використані комплексно як під час проведення слідчих (розшукових) дій та інших

процесуальних заходів, так і в проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з метою належного розслідування відкритого кримінального провадження, зареєстрованого в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Однак, з урахуванням того, що поліграф не має на тепер законодавчого закріплення в Україні, найбільш визнаною залишається оперативно-розшукова діяльність у якій і реалізується це специфічне дослідження. Практика застосування науково-технічного приладу поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності переконливо демонструє про можливість розв'язання за його допомоги таких завдань:

- по-перше, визначити ймовірність причетності досліджуваної особи у підготовці та вчиненні злочину;
- по-друге, оцінити достовірність наданої інформації досліджуваною особою;
- по-третє, отримати криміналістично-значущу інформацію щодо невідомих раніше обставин злочину;
- по-четверте, підтвердити висунуту криміналістичну версію.

Також під час розслідування злочинів за допомоги поліграфа можна розв'язати окремі завдання:

- виявлення місця, способу та інших обставин злочину;
- визначення особи, яка вчинила злочин, і її співучасників;
- встановлення мотивів злочину;
- визначення місця приховування трупа, зброї тощо [2, с.184–186].

Вагомий досвід вітчизняних правоохоронців у застосуванні поліграфа під час розслідування вчинених кримінальних правопорушень дає підстави стверджувати про його значущість. Це практично єдина процедура роботи з ідеальними слідами відображення, яка відміну від приладу й технологій застосування EyeDetec підтверджена своєю ефективністю на практиці. Ідеальні сліди – це реконструювання індивідом образу того чи іншого предмета (об'єкта), інформація про який зберігається у довготривалій пам'яті. Вони, на відміну від матеріальних слідів, недоступні для візуального бачення того, що відбулося і можуть бути сприйняті лише за допомогою їх матеріалізації, таким чином пізнаються не самі сліди, а різноманітні докази їх існування. Матеріалізація ідеальних слідів виникає, як правило, у процесі комунікативної діяльності між учасниками кримінального процесу, який відбувається у встановлених процесуальних формах із використанням вербальних засобів спілкування. Дослідження таких слідів за допомоги поліграфа дає змогу не тільки провести перевірку наявності в особи ідеальних (уявних) відображень, пов'язаних з конкретною подією злочину, особливо в умовах воєнного стану, а й визначити найбільш перспективний напрям розслідування та отримати належні докази [3, с. 201–204].

Тому перелік завдань, який можна реалізувати застосовуючи поліграф у рамках досудового слідства є достатньо широким і визначається він залежно від наявної слідчої ситуації, яка склалася відносно вчиненої події злочину та потреби кримінального судочинства.

Застосування поліграфа та отриманих за його допомоги результатів зовсім не означає їх перевагу над іншими доказами, зібраними в процесі досудового етапу відкритого кримінального провадження. Поліграфологічні інформаційні дані в сукупності з рештою ключових матеріалів слідства формують належну доказову базу конкретно вчиненого кримінального правопорушення та причетних до його події осіб. Своєчасність, законність, достовірність і об'єктивність використання отриманих даних, добутих за допомоги поліграфа, гарантує результативність і якість роботи як поліграфолога, так і в цілому органів досудового слідства та їх компетентних осіб у напрямі розслідуваного кримінального правопорушення.

#### ***Список використаних джерел***

1. Сабуров А. С. Юридична психологія: Навчальний посібник для студентів юрид. визів і факультетів. Київ : ТП Пресс, 2003. 2008 с.

2. Мотлях О. І. Поліграфологія : підручник. Київ : Освіта України, 2022. 550 с.

3. Мотлях О. І. Поліграф: наукова природа походження, нормативно-правове регулювання та допустимі межі застосування : монографія. Київ : Освіта України, 2012. 394 с.

***Налуцишин Віктор Володимирович,***  
професор кафедри кримінального права  
та процесу Хмельницького університету  
управління та права імені Леоніда Юзькова,  
доктор юридичних наук, професор

### **ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 року в Україні запроваджено воєнний стан з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року терміном на 30 діб [1].

Указом Президента України № 259/2022 від 18.04.2022 продовжено термін дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб [2]. Зазначений Указ Президента України затверджено Законом України № 2212-IX від 21.04.2022.